

מסורת הש"ם

א (פסחים ז: ז, ט) נדרים סו. ע"ש, א ופי' חמש"ה, (ד' ונ"י לעיל ז: תוס' ד"ה מודים. ועי' פו' סנהדרין ע. ד"ה סו, א) נצחלה"ש לתפא' לכלל זה גם בהר"ף נדפס בפנים בין שני חלףי עיגולים וכן מוחק ד"ת שם על הגליון ועיקר הגי' שהיה לפני רב אלפס כן חתא מי אמר רב שעת עד ברכת האלון ויכ"ר יונה ויכ"ר הב"י סימן קפג ע"ש ועי' תוס' שבת עו: ד"ה כדי ותוס' עירובין טע: ותוס' פסחים קח: ותוס' צבא בתפא' זו: ד"ה עד וכו' מה פירש ר"ת שם מה דלמרינן צברכת האלון ע"י פירש"י דהכא, א) ונ"י רש"י, א) ונדבר זה וד"ה ממו שמוזכר בו. ללאורה א"ל קודם ד"ה תחור ואלכן, א) ונעלין א) ונע"י תוס' פסחים ז: ד"ה ע"ל, א) וכל זה לתפא' בפנינו שם,]

הגהות הב"ח

א רש"י ד"ה מי שאכל ושתה ולא נכך אברכה דלפניהם קאי:

גליון הש"ם

גב' אל תחול הדיקן. מג"א סי' ד סק"א:

הגהות הגר"א

א ש"י ד"ה תחור בו (ועי'שה צרכה לנטלה) חל"מ: **ב** שם ד"ה מהו שחור בו נחמנע אכילה ושתיה. כ"ל (ע"ש"א): **ג** גב' ושמך מותר נמימן. כ"ל: **ד** שם מעטף ליה כנעלי מי אמר רב שעת עד ברכת האלון. כ"ל (ויכ' קטול רביע צב"ח סי' קס"א):

מוסף תוספות

א. בתוס' ר"ש סבת, מחמירין על עצמן בשביל כבוד הברכה (ולא תב' והיו נוהרים כבולען). **ב**. וכו"ה בתוס' ר"יש (והלא תבנתה הגרייב' ובמניה שם כתב דכ"ה במדרש הגדה).

לעני רש"י

פריש"ק, טרי, שרק עכשיו נמזג.

מוסף רש"י

אספרגוס. משקה העשוי לשמותו מחיטין (קדושין טו. ע.) **ליגנשוף**. יקטן (ע"י לער"ג: ד"ה ונשף). **בכוס של ברכה**: ש'הכיתו מקמטן לפיטו' (שבת טו. ע.). **הי' שתי שתי יין מי בכוס שנמרכין עליו ואח"כ מחניס בו מים**. לאפקיו שלל יימוננו בכוס זה ויכרך בכוס אחר (תוס' ב"ב צז: בשם רש"י ברכות).

רב ניסים גאון

ללע"ש יפה לרמ"ת רע. סימן הוא.

ובהלכות גדולות מפרש ללב לעין לטחול יפה לראש למעים לתחתונות רע: עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה בו, בפקדון בגמ' דבני מערבא אמרי אמר ר' אחא ג' דברים נאמרו בכוס של ברכה. עטור ומודח ומלא ושלשטן בפסוק אחד (דברים ד) נפתלי שבע וצדון ומלא שבע עטור וצדון מור ומלא כמשמעו אמר ר' חייא אם עשיתם כן מה כתוב תמן ים ודרום ירשה אתה וזכה לירש העולם הזה והעוה"ב:

שלשה שאכלו פרק שביעי ברכות

צמיד דלא ממאזים נמי. למה לי פולטן לסלקינהו ללד אחד: **יחזור ויאכל שום אחר**. כדי שיקריח יותר. כלומר יוסף על סרחונו **א** [א] ויעשה צרכה לנטלה: **ו** **מי שאכל ושסה ולא נכך**. **א** לפניהם קאי אצרכת המוציא וצרכת היין: **מהו שיחזור וכו'**. **א** לאחר אכילה ושמה: הלכך.

במידו דלא ממאזים נמי לסלקינהו לצד אחד וליברך תרגומא רב יצחק קסקסאה קמיה דרבי יוסי בר אבין משמיה דרבי יוחנן משום שנאמר וימלא פי תהלתך בעו מיניה מרב חסדא מי שאכל ושתה ולא ברך מהו שיחזור ויברך אמר להו מי שאכל שום וריחו נודף יחזור ויאכל שום אחר כדי שיהא ריחו נודף אמר רבינא הלכך אפילו גמר סעודתו יחזור ויברך דתניא **א** ^אמבל ועלה אומר בעלייתו ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על המבילה ולא היא התם מעיקרא גברא לא חזי הכא ימעיקרא גברא חזי והואיל ואידיחי אידיחי: תנו רבנן אספרגוס יפה ללב וטוב לעינים וכ"ש לבני מעים והרגיל בו יפה לכל גופו והמשתכר הימנו קשה לכל גופו מדקתני יפה ללב מכלל דבחמרא עסקינן וקתני וכל שכן לבני מעים והתניא ללע"ט יפה לרמ"ת קשה כי תניא ההיא במוישן כדתנן י'קונם יין שאני טועם שהיין קשה לבני מעים אמרו לו והלא מיושן יפה הוא לבני מעים ושחק **א** [א] אסור בחדש ומותר במוישן שמע מינה: תנו רבנן ששה דברים נאמרו באספרגוס אין שותין אותו אלא כשהוא חי ומלא מקבלו בימין ושותהו בשמאל ואין משיחין אחריו ואין מפסקין בו ואין מחזירין אותו אלא למי שנתנו לו ורק אחריו ואין סומכין אותו אלא במינו והתניא אין סומכין אותו אלא בפת לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא תני חדא ללע"ט יפה לרמ"ת קשה ותניא אידך לרמ"ת יפה ללע"ט קשה לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא תני חדא רק אחריו לוקה ותניא אידך לא רק

אחריו לוקה לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא א"ר אשי השתא דאמרת לא רק אחריו לוקה מימיו נורקין אפילו בפני המלך: א"ר ישמעאל בן אלישע שלשה דברים סח לי סוריאל שר הפנים *אל תטול חלוקך בשחרית מיד השמש ותלבש ואל תטול ירך ממי שלא נטל ידיו ואל תחזיר כוס אספרגוס אלא למי שנתנו לך מפני שתכספית ואמרי לה אסתלגנית של מלאכי חבלה מצפין לו לאדם ואומרים אימתי יבא אדם לידו אחד מדברים הללו וילכד אמר ריב"ל שלשה דברים סח לי מלאך המות אל תטול חלוקך שחרית מיד השמש ותלבש ואל תטול ירך ממי שלא נטל ידיו ה"ואל תעמוד לפני הנשים בשעה שחוזרות מן המת מפני שאני מרקד ובה לפניהן וחרבי בידי ויש לי רשות לחבל ואי פגע מאי תקנתיה לינשוף מדוכתיה ארבע אמות אי איכא נהרא ליעבריה ואי איכא דרכא אחרינא ליזיל בה ואי איכא גודא ליקו אחורא ואי לא ליהדר אפיה ולימא י'ויאמר ה' אל השמן י'גער ה' כך וגו' עד דחלפי מיניה: א"ר זורא א"ר אבהו ואמרי לה במתניתא תנא עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה מעון הדחה ושטיפה חי ומלא עיטור ועיטוף נוטלו בשתי ידיו ונותנו בימין ומגביהו מן הקרקע מטה ונותן עיניו בו ויש אומרים אף משגרו במתנה לאנשי ביתו אמר ר' יוחנן אנו אין לנו אלא ארבעה בלבד ^אלהדחה שטיפה ^בחי ומלא תנא הדחה מבפנים ושטיפה מבחוץ א"ר יוחנן כל המברך על כוס מלא נותנין לו נחלה בלי מצרים שנאמר י'ומלא ברכת ה' ים ודרום ירשה ר' יוסי בר חנינא אומר וזכה ונוחל שני עולמים העולם הזה והעולם הבא עיטור רב יהודה מעטרהו בתלמידים רב חסדא מעטר ליה בנטלי ^א[א] אמר ר' חנן ^בובחי ^סואמר רב ששת ^סובברכת

ההארץ עיטוף רב פפא מעטף ויתיב רב אסי פרים סודרא על רישה' ה'נטלו בשתי ידיו א"ר חנינא בר פפא מאי קראה ^אשאו ידיכם קדש וברכו את ה' ונותנו לימין א"ר חייא בר אבא אמר ר' יוחנן ראשונים שאלו שמאלו מהו שתסייע לימין אמר רב אשי הואיל וראשונים איבעיא להו ולא איפשט להו אן

לעשייתן. א"ר ישמעאל בן אלישע שלשה דברים סח לי סוריא שר הפנים, דר' ישמעאל בן אלישע גדול היה ומשתמש בכתר שם נורא שמסר לו גבריאלי והיה מדבר עם מלאכי השרה. במתניתא תנא עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה, טעון הדחה ושטיפה חי ומלא. פי', צריך שיהיה חי בכוס עד על הארץ דבשאינו מזוג איכא שבחא דארעא שהיין חזק. וכד מטי לברכת הגפן אין בו מים משום דלא חזי בלא מים והו' מודין חכמים וכול'. ואמר ר' יוחנן כל המברך על כוס מלא נותנין לו נחלה בלא מצרים שנאמר מלא ברכת ה' ים ודרום ירשה ולא עד אלא שוכה ונוחל העולם הזה והעולם הבא. עיטור בתלמידים רב חסדא מעטר בנטלי. פי', היה נותן ליושב לימין המברך וליושב לשמאלו כוסות, וכשאמר המברך ברכת הארץ מוסיף מאחד מאלו הכוסות בכוס שבדי המברך. [ונעשיו כן יין ששתין מזוג הוא במים. עיטוף דמעטף או פרים סודריה אירשיה. מקבלו בשתי ידיו ואוחזו בימינו. ורבי יוחנן מנע אפילו לסייע בשמאלו.

שלשה שאכלו פרק שביעי ברכות

נא.

מעיקרא גברא לא חזי. תימה והלא עומא אינו אסור לנכך וצקונטרס פירש דבעלי קריין אסורים דצברי תורה וי"ל דמיירי צטצילת גרים ומפני אותה טצילה הנרכי לכל שאר טצילות לנכך לאחר טצילה וכן צנט"י שפעמים אדם צא מצית הכסא ואין אדם ראוי לנכך עד לאחר הנטילה נהגו העם לנכך כל שאר צרכת ידים לאחר נטילה"ט):

אין צנו אלא ארבעה דברים. ומינהו לא משמע (כן) דפליג ר' יוחנן אההיא דנותנו לימינו כדלמרי' לקמן א"ר יוחנן ראשונים שאלו מהו שתסייע שמאל לימין משמע שכן היו נוהגים. ומינהו מדהאמוראים היו עושים עיטור ועיטוף משמע שהיו מחמירים על עצמן" והיו נוהרים צנון ולפיכך יש להחמיר בכוס של צרכה:

שטיפה חי ומא. ירושלמי דסוף פירקין א"ר אחא שלשה דברים נאמרו בכוס של צרכה מלא עיטור ומודח ושלשמן מקרא נפתלי שצע ראון ומלא צרכת ה' שצע עיטור ראון מודח ומלא כמשמעו: **שטיפה מבחוץ והדחה מבפנים**. ופי' ר"י דוקא שאין הכוס יפה שיש בו שורי כוסות אצל אס הוא יפה צלאו הכי שפיר דמי דלא צעין אלא שיהא כוס של צרכה יפה: **וְזוֹכָה** אשני עוצמות. פי' הרצ רצי יוסף ממרשיליי"א מדהוה ליה למכנז ים ודרוס רש וכנז ירשה הכי יו"ד ה"א ימירה וציו"ד ה"א נצראו שני עולמות כדלמרינן בהתכלת (מנחות ד' כט): כי ציה ה' צור עולמים ^א(אל תקרי צורב אלא צר וכו'): **שמאל** מהו שתסייע א"ימן. צכוסות גדולות מיירי או צראש חדש צנז שחל להיות צשנז שהוא צחונכס או צנישואין וצריך להאריך צצרכת המזון: אין

רבינו חננאל ואקשינן ובמידו דלא מאזי נמי למה לי פולטן ניסליקין לצד אחד ולברך. תרגמה ר' יצחק קסקסאה. פירוש כך שמו. [משום שנאמר ימלא פי תהלתך]. בירושלמי דביצד מברכין רב הונא אמר הוי ענשת לתוך פיו ושכח ולא בירך אם היו משקין פולטן ואם היו אוכלין מסלקן לצדיו, ר' יצחק בר מרי אמר קומי ר' אסי בר בון בשם ר' יוחנן ואפי' אוכלין פולטן דתיב ימלא פי תהלתך, וכשהן בתוך פיו אין כאן מלא תהלה. ואי קשיא לך הויכני בתו מסלקן. איכא לתרועי היכא דאיפשר איפשר, כגון דלא מימאסי ואיפשר לפלטלינהו והדר להו מיכילינהו מפלט להו ומברך. דתיב ימלא פי תהלתך. היכא דלא איפשר כגון דמימאסי ואי פליט להו לא מצי אכלינהו, מסלקינהו לצד אחד ומברך. בעו מיניה דרב חסדא מי שאכל ושתה ולא בך מהו שיחזור ויברך. אמר להו מי שאכל שום וריחו נודף אחר. אמתהא, וכי הויכני דלא חזי לאניש למיעבד הכי, הויכני מדימיב לצלויי בשעתיה, אי נמי לברוכי כל מה דאכל ושכח ולא בירך, בשעת דמיידיכר לא תחייב לברוכי אמתה, ואיכא לארזוחי טעמא דחנן הקורא מכאן ואילך וכו' ולא הפסיד כאדם הקורא בתורתך. אמר רבינא הלכך אפי' גמר סעודתו מברך. ואמר רבינא מנא אמיתא לה וכו' [נתניא טבל ועלה אומר בעלייתו אשר קדשנו במצותיו וצונו על הטבילה]. ואסיקנא דלית חילכתא הכי, והתם גבי טבילה אפי' נוכר בדרתו לא חזי לטבול, אבל הכא וכו' [מעיקרא גברא חזי והואיל ואידיחי אידחי]. הא דטבל ועלה אומר בעלייתו ברוך אקב"ו על הטבילה. היינו דוקא בטבילת גר דאכתי גברא לא חזי, אבל בשאר טבילות מברך עליהן עובר

במתניתא תנא עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה, טעון הדחה ושטיפה חי ומלא. פי', צריך שיהיה חי בכוס עד על הארץ דבשאינו מזוג איכא שבחא דארעא שהיין חזק. וכד מטי לברכת הגפן אין בו מים משום דלא חזי בלא מים והו' מודין חכמים וכול'. ואמר ר' יוחנן כל המברך על כוס מלא נותנין לו נחלה בלא מצרים שנאמר מלא ברכת ה' ים ודרום ירשה ולא עד אלא שוכה ונוחל העולם הזה והעולם הבא. עיטור בתלמידים רב חסדא מעטר בנטלי. פי', היה נותן ליושב לימין המברך וליושב לשמאלו כוסות, וכשאמר המברך ברכת הארץ מוסיף מאחד מאלו הכוסות בכוס שבדי המברך. [ונעשיו כן יין ששתין מזוג הוא במים. עיטוף דמעטף או פרים סודריה אירשיה. מקבלו בשתי ידיו ואוחזו בימינו. ורבי יוחנן מנע אפילו לסייע בשמאלו.

עין משפט ור מוצה

פא א מיי פ"ח מהל' צרכות הל' ז סמג
עשין ס טושיע יו"ד סי' רסח ספיף צ:
פב ב מיי פ"ד שם הל' צ טושיע אור"ח סי' קסו ספיף ח:
ג ג נמיי פ"ח מהל' נדרים הל' ז טושיע יו"ד סי' רלצ ספיף טו:
פד ד ש"ע אור"ח סי' ד ספיף יא:
פה ה ש"ע י"ד סימן שט ספיף צ:
פו ו ז מיי פ"ו מהל' צרכות הל' טו ונפס"ט מהל' שבת הל' זי סמג שם טושיע אור"ח סי' קפג ספי' ז:
פז ז טושיע שם ספיף ד:

תורה אור השלם

1. יקבלא פי תהלתך קל היום תפארתך:

תהלים עא ח
ו'אמר ה' אל הששן י'גער ה' בך הששן וי'גער ה' בך הבחר בירושלם הלאו ה' אוד קיצל מאש:

זכריה ג ב
ו'לפתלי אמר נפתלי שבע רצון וקבלא ברכת ה' ים ודרום קדשה:

דברים לג כג
4. ש'או ידכם קדש וקברו את ה': תהלים קלד ב

רבינו חננאל

ואקשינן ובמידו דלא מאזי נמי למה לי פולטן ניסליקין לצד אחד ולברך. תרגמה ר' יצחק קסקסאה. פירוש כך שמו. [משום שנאמר ימלא פי תהלתך]. בירושלמי דביצד מברכין רב הונא אמר הוי ענשת לתוך פיו ושכח ולא בירך אם היו משקין פולטן ואם היו אוכלין מסלקן לצדיו, ר' יצחק בר מרי אמר קומי ר' אסי בר בון בשם ר' יוחנן ואפי' אוכלין פולטן דתיב ימלא פי תהלתך, וכשהן בתוך פיו אין כאן מלא תהלה. ואי קשיא לך הויכני בתו מסלקן. איכא לתרועי היכא דאיפשר איפשר, כגון דלא מימאסי ואיפשר לפלטלינהו והדר להו מיכילינהו מפלט להו ומברך. דתיב ימלא פי תהלתך. היכא דלא איפשר כגון דמימאסי ואי פליט להו לא מצי אכלינהו, מסלקינהו לצד אחד ומברך. בעו מיניה דרב חסדא מי שאכל ושתה ולא בך מהו שיחזור ויברך. אמר להו מי שאכל שום וריחו נודף אחר. אמתהא, וכי הויכני דלא חזי לאניש למיעבד הכי, הויכני מדימיב לצלויי בשעתיה, אי נמי לברוכי כל מה דאכל ושכח ולא בירך, בשעת דמיידיכר לא תחייב לברוכי אמתה, ואיכא לארזוחי טעמא דחנן הקורא מכאן ואילך וכו' ולא הפסיד כאדם הקורא בתורתך. אמר רבינא הלכך אפי' גמר סעודתו מברך. ואמר רבינא מנא אמיתא לה וכו' [נתניא טבל ועלה אומר בעלייתו אשר קדשנו במצותיו וצונו על הטבילה]. ואסיקנא דלית חילכתא הכי, והתם גבי טבילה אפי' נוכר בדרתו לא חזי לטבול, אבל הכא וכו' [מעיקרא גברא חזי והואיל ואידיחי אידחי]. הא דטבל ועלה אומר בעלייתו ברוך אקב"ו על הטבילה. היינו דוקא בטבילת גר דאכתי גברא לא חזי, אבל בשאר טבילות מברך עליהן עובר

במתניתא תנא עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה, טעון הדחה ושטיפה חי ומלא. פי', צריך שיהיה חי בכוס עד על הארץ דבשאינו מזוג איכא שבחא דארעא שהיין חזק. וכד מטי לברכת הגפן אין בו מים משום דלא חזי בלא מים והו' מודין חכמים וכול'. ואמר ר' יוחנן כל המברך על כוס מלא נותנין לו נחלה בלא מצרים שנאמר מלא ברכת ה' ים ודרום ירשה ולא עד אלא שוכה ונוחל העולם הזה והעולם הבא. עיטור בתלמידים רב חסדא מעטר בנטלי. פי', היה נותן ליושב לימין המברך וליושב לשמאלו כוסות, וכשאמר המברך ברכת הארץ מוסיף מאחד מאלו הכוסות בכוס שבדי המברך. [ונעשיו כן יין ששתין מזוג הוא במים. עיטוף דמעטף או פרים סודריה אירשיה. מקבלו בשתי ידיו ואוחזו בימינו. ורבי יוחנן מנע אפילו לסייע בשמאלו.

